

Тема. 5.3 Земляні роботи

1. Загальні відомості. Основні будівельні властивості та їх класифікація.
2. Способи виконання земляних робіт. Підготовчі та допоміжні роботи.
3. Розроблення ґрунту механічним та гідромеханічним способом.

4. Виконання земляних робіт у зимових умовах.

5. Заходи безпеки під час виконання земляних робіт.

1. Загальні відомості. Основні будівельні властивості.

Земляні споруди за своїм призначенням поділяють на постійні й тимчасові.

Постійними вважають такі споруди, що призначаються для експлуатації протягом тривалого періоду. Це сплановані майданчики, земляні полотна доріг, іреблі, дамби, канали, штучні водойми, відстійники тощо.

Тимчасові земляні споруди влаштовують до початку наступних будівельно-монтажних робіт. До них належать котловани, траншеї, перемишки, тимчасові нагірні та водонерехоїшовальні канали та ін.

Котловани - це тимчасові виїмки для зведення фундаментів, окремих частин будівель чи споруд, розташованих нижче поверхні землі. Котловани бувають із вертикальними або похилими стінами (укосами), з установленим кріпленням чи без нього.

Траншеї - тимчасові виїмки для укладання ґруб, інших інженерних мереж, а також зведення стрічкових фундаментів. Улаштовують траншеї з вертикальними закріпленими або незакріпленими стінками, з укосами та змішаного профілю.

2. Способи виконання земляних робіт. Підготовчі та допоміжні роботи.

Земляні роботи, залежно від будівельних властивостей ґрунту, виконують в основному гідромеханічним, вибуховим або механічним способами.

Гідромеханічний спосіб полягає у розробленні ґрунту за допомогою напірного водяного струменя гідромоніторних установок або всмоктуванні ґрунту з дна водоймищ плавучими землесосними снарядами.

Вибуховий спосіб заснований на використанні сили вибухової хвилі, що виникає внаслідок розкладання різних вибухових речовин, закладених у спеціально влаштовані шпури, свердловини чи шурфи. Цей спосіб є одним з ефективних засобів механізації трудомістких та тяжких робіт.

Механічний спосіб полягає у розробленні ґрунту копанням за допомогою землерийних (одноківшевих та багатоківшевих екскаваторів) та землерийно-транспортних (бульдозерів, скреперів, ірейдерів, грейдерів-елевагорів). У будівельному виробництві цим способом виконують 80-85% земляних робіт, зокрема із застосуванням одноківшевих екскаваторів - 39%, бульдозерів - 29, скреперів - 15. багатоківшевих екскаваторів - 6, навантажувачів - 6, інших машин — 5 %.

Одноківшеві екскаватори — універсальні землерийні машини, за допомогою яких копають котловани, траншеї, канали, влаштовують насипи та інші земляні споруди. Екскаватори обладнують різним змінним устаткуванням: *прямою лопатою* - для розроблення ґрунту вище рівня стоянки екскаватора; *зворотною лопатою* — для розроблення ґрунту нижче рівня стоянки екскаватора (переважно для копання котлованів та траншей); *драглайном* - для розроблення ґрунту нижче рівня стоянки екскаватора і у разі конання глибоких котлованів, широких траншей, зведення насипів; *грейфером* - для копання невеликих, але досить глибоких котлованів, а також виконанні вантажно-розвантажувальних робіт; *імієтескопічтім плануувальником* -для плануувальних робіт (екскаватори-планувальники).

Найпоширеніші екскаватори, обладнані прямою чи зворотною лопатами та драглайном.

Багатоківшеві екскаватори (ланцюгові та роторні повздовжнього копання) розробляють ґрунт нижче рівня стоянки (перевалено траншеї під фундаменти, інженерні та трубопровідні мережі).

Бульдозер- це агрегат, що складається з гусеничного чи колісного трактора та навісного робочого обладнання (відвала та системи приводу відвала).

Скрепери -землерийно-транспортні машини призначаються для копання окремими шарами, транспортування, відсипання та планування ґрунтів. Скрепери бувають *причпні* (місткість ковша 2,25 ■ 15 м³) та *самохідні*(4,5-25, у майбутньому до 50 м³). Для завантаження самохідних скреперів застосовують ґрактори-штовхачі. Скреперами копають, транспортують м'які та сипкі ґрунти, відсипають окремими шарами. Скрепери широко застосовують для виїмки га транспортування мерзлих, напівскельних та тріщинуватих скельних ґрунтів після попереднього розпушування навісними статичними розпушувачами.

Підготовчі та допоміжні роботи. Безпосередньо перед виконанням *основних робіт*, що містять розпушування, розроблення та транспортування ґрунту, відсипання його та ущільнення, підчищення дна та опорядження укосів виїмки та насипів, треба виконати ряд *підготовчих робіт*: очищення території, зняття рослинного шару ґрунту, відведення поверхневих вод, геодезичне розбивання, улаштування шляхів, освітлення тощо. У процесі виконання земляних робіт проводять *допоміжні роботи* з водовідливу, водозниження, штучного закріплення ґрунтів, захищення виїмок від ґрунтових вод, улаштування кріплень виїмок та ін.

3. Розроблення ґрунту механічним способом. Розроблення ґрунту гідромеханічним способом

Розроблення ґрунту бульдозерами. За допомогою бульдозерів виконують весь комплекс процесів земляних робіт: планування майданчиків; розроблення виїмок із переміщенням ґрунту у насип; вирівнювання ґрунту, відсипаного самоскидами; планування дна котлованів; зворотне засипання пазах траншей; повалення дерев; корчування та видалення корчів; очищення від снігу та сміття доріг тощо.

Бульдозери доцільно застосовувати для розроблення ґрунту та його переміщення на відстань до 70 м, а в окремих випадках у разі потужності трактора 200 кВт і вище - до 100-150 м. Якщо відстань більша, бульдозери стають неефективними внаслідок великих втраї ґрунту під час переміщення.

Розроблення ґрунту скреперами. Скрепери ефективні для розроблення ґрунту, оскільки виконують весь комплекс земляних робіт: розроблення, транспортування та укладання ґрунту шаром заданої товщини з частковим його ущільненням. Скрепери зручні в експлуатації, легкі в керуванні, надійні в роботі.

Виїмки ґрунтів екскаваторами. У процесі влаштування котлованів та планування майданчиків, якщо робочі позначки дають змогу наповнити ківш за один прийом копання ґрунту, використовують екскаватори з прямою лопатою в комплекті з транспортними засобами.

Найчастіше майданчики планують екскаватором із ковшем місткістю 0,5-1,0 м³. Під час розроблення щільних та розпушених скельних ґрунтів застосовують ковші із зубами, які дають змогу одночасно й розпушувати ґрунт.

Для легких та м'яких ґрунтів ефективнішими є змінні ковші трохи більшої місткості з суцільною ріжучою окрайкою. Для розроблення більш міцних ґрунтів (ІУ-У груп) слід застосовувати екскаватори, оснащені ковшами місткістю понад 1 м³.

Екскаватор з ковшем потрібної місткості вибирають залежно від обсягів робіт, характеристики ґрунту та робочих позначок забою.

Для ефективного використання екскаватора і транспортних засобів доцільно брати місткість транспортної одиниці рівну 4—10 об'ємів ковша екскаватора.

Розроблення ґрунту гідромеханічним способом. Гідромеханічним називають такий спосіб виконання земляних робіт, за яким розроблення, транспортування та укладання ґрунту виконують за допомогою води. Його застосування потребує наявності насосної станції, прокладки напірних трубопроводів, влаштування обвалування, естакад, водовідвідних каналів та інших споруд. Тому цей спосіб розроблення ґрунтів вигідний, якщо є значні обсяги земляних робіт, легкокорозивні ґрунти та достатні ресурси води.

Гідромеханічним способом ґрунт розмивають на ділянках виїмок та укладають його в насип. Однак найчастіше намивають великі території ґрунтом із кар'єрів, розміщених на суші, чи з дна водойми. Розробляючи ґрунт на суші, застосовують гідромоніторні установки, а при підводному розробленні землесосні снаряди.

Транспортувати пульпу можна *самопливом*, коли укіс стоку, який залежить від виду ґрунту та крупності його частинок, забезпечує переміщення її з частинками ґрунту в завислому стані.

Транспортовану *під напором* пульпу збирають у колодязі (зумпфи), перекачують ґрунтовим насосом або гідроелеватором у насип. Ґрунтовий насос - це відцентровий насос для перекачування води з твердими частинами.

Ущільнення ґрунту поза населеними пунктами взагалі не здійснюють, а лишки ґрунту укладають валиком по осі траншеї. У міських умовах, на заводських майданчиках та в місцях переїздів зворотне засипання траншей виконують з пошаровим ущільненням пневмо- чи електро-трамбівками. Контролюють щільність ґрунту відбором проб, іцільномірами ДорНИИ та приладами з використанням радіоактивних ізотопів.

4. Виконання земляних робіт у зимових умовах. (Самостійно)

До основних властивостей сезонномерзлих ґрунтів належать підвищена механічна міцність, пластичні деформації, випинання та підвищений електричний опір. Прояв цих властивостей та глибина промерзання її залежать від терміну промерзання, температури, вологості та виду ґрунту.

Зі зниженням температури механічна міцність ґрунту, а також питомий опір різанню та копанню різко зростають (у 5-8 разів).

Можливості розпушування мерзлих ґрунтів скреперами та бульдозерами без попереднього розпушування вкрай обмежені, глибина розпушування — звичайно не більш як 0,05-0,15 м.

Можлива глибина розпушування мерзлих ґрунтів *динамічними розпушувачами* (клин- та шар-молот, дизель-молот тощо) звичайно 0,4-0,6 м, а навісними гідромолотами - до 1,5-2 м. Розроблення виконують пошарово.

Для успішного розроблення ґрунтів взимку та підготування мерзлого шару до екскавації можливе застосування таких основних способів: запобігання промерзанню ґрунтів, розморожування (вогневе, електричне), механічне руйнування (статичними та динамічними розпушувачами), блоковий спосіб, вибухові способи розпушування.

Запобігання промерзанню ґрунтів, які підлягають розробленню взимку, здійснюється: зорюванням (з наступним боронуванням та снігозатриманням); глибоким розпушуванням; утепленням теплоізоляційними матеріалами.

Ці заходи здійснюють пізно восени, до початку заморозків, а щодо траншей та котлованів - негайно після видалення з них ґрунту.

Зорювання та снігозатримання як запобігання промерзанню ґрунтів застосовують для утеплення ділянок ґрунту, що підлягають розробленню у першій третині зими. Для зорювання верхнього шару землі використовують плуги та статичні розпушувачі.

Попереднє глибоке (до 1,3—1,5 м) розпушування виконують екскаваторами типу *пряма лопата*. Гребінчаста поверхня, що утворюється в процесі розпушування, затримує сніг, який, у свою чергу, сприяє збереженню ґрунту від промерзання.

Глибоке розпушування рекомендується для малозв'язних (супісків) та гравелистих ґрунтів на ділянках, призначених для розроблення в останню третину зими.

Попереднє розпушування (пізно восени) здійснюють екскаватором, оснащеним прямою лопатою, через розкидання зачерпнутого ґрунту. Спочатку лобовою проходкою під час роботи на відвал створюється траншея 1,3-1,5 м завглибшки. Надалі цю траншею боковою проходкою засипають ґрунтом із заново створюваної траншеї тощо. Зверху майбутнього котловану утворюють шар розпушеного ґрунту 0,3-0,4 м завтовшки, який затримує на поверхні сніг, що запобігає промерзанню ґрунту. Взимку мерзлий верхній шар розпушеного ґрунту легко розбивається екскаватором з ковшами місткістю 0,5 м³ і більше.

Невеликі поверхні ґрунту уберігають від промерзання *утепленням теї їло ізоляційними матеріалами* (тирсою, соломною, сіном, комишитом, шлаком, листям, піною з полімерних матеріалів тощо), а також хімічною обробкою ґрунту (покривають хлористими солями).

Розморожування мерзлих ґрунтів застосовують при незначних обсягах робіт: копанні невеликих котлованів, ділянок траншей, введів, поблизу підземних споруд, трубопроводів та кабелів, у важкодоступних місцях та стиснених умовах, необхідності розморожування шару ґрунту під час виконання аварійних ремонтних робіт.

Розморожування ґрунту твердим та рідким паливом - найпростіший, але малоефективний спосіб, який полягає у підігріванні ґрунту спалюванням під металевими коробами торфу, кам'яного вугілля, трісок тощо.

Для розпушування мерзлого ґрунту механічним способом використовують: під час розроблення котлованів - машини ударної дії (динамічні розпушувачі), навісні (статичні) розпушувачі та землерийно-фрезерні машини (пошарове розроблення), барові машини для нарізання мерзлих ґрунтів на блоки; при розробленні траншей - машини ударної дії, дискові екскаватори та фрезерні машини, барові машини, роторні та ланцюгові екскаватори зі спеціальним робочим обладнанням, а при незначних обсягах - змінне робоче обладнання на гідравлічних екскаваторах (пневмомолоти); вертикального планування майданчиків - навісні (статичні) розпушувачі, машини ударної дії, а при незначних обсягах робіт - змінне робоче обладнання на гідравлічних екскаваторах (пневно- та гідромолоти).

Розроблення мерзлих ґрунтів *машинами ударної дії*. Ґрунт розпушують дизель-молотом із клином, закріпленим на екскаваторі, з подальшим розробленням ґрунту екскаватором, оснащеним прямою чи зворотною лопатою.

Ґрунт для порівняно невеликих котлованів та траншей розпушують за допомогою навісного обладнання однокішшевого екскаватора - молотів вільного падіння. Молот може мати форму кулі, діючого за принципом дроблення, чи клина, діючого за принципом сколу ґрунту.

Розроблення мерзлих ґрунтів *статичними розпушувачами*. В останні роки почали широко застосовувати змінне навісне обладнання (екскаваторні розпушувачі мерзлого ґрунту однієї та двобічної дії). Ці гідравлічні механізми захоплювально-кліщового типу статичної дії, які вперше в практиці виконання земляних робіт дали змогу сумістити операції розпушування мерзлого ґрунту зі звичайною екскавацією.

Блокові способи розроблення мерзлих ґрунтів полягають у тому, що монолітність мерзлого ґрунту порушується за допомогою нарізання його на блоки (смуги) землерийними машинами чи тракторами, оснащеними дисковими пилками чи барами.

Розпушування мерзлих ґрунтів *вибухом* здійснюють методами шпурових і щілинних зарядів.

5. Заходи безпеки під час земляних робіт(Самостійно)

Основними причинами травматизму під час проведення земляних робіт є: відсутність чи недостатнє кріплення ґрунту; перевищення критичної висоти розробки ґрунту без кріплення, порушення правил розробки кріплень; скочування по укосу брил ґрунту на робітників, які працюють у котлованах чи траншеях; рух транспортних. Вибухові роботи проводять спеціалізовані організації відповідно до технічної документації далеко від промислових чи житлових будівель.

Під час прогрівання мерзлого ґрунту електрострумом робітник може бути травмований, якщо він попаде на оголені провoda. Щоб запобігти електротравмуванню, майданчик обгороджують, а для проведення струму застосовують шлангові кабелі типу КРІПТ або гумові типу ПРГ-500. У разі проірівання ґрунтів гарячою водою чи парою персонал застерігають від опіків, майданчики обгороджують і здійснюють постійний технічний нагляд.

Тема 5.4 Кам'яні, бетонні, залізобетонні та монолітні роботи.

1. Кам'яні роботи
2. Бетонні та залізобетонні роботи.
- 3. Монтажні роботи.**

1. Кам'яні роботи.

Довговічність, міцність і вогнетривкість кам'яних матеріалів, а також поширення їх у природі сприяють широкому використанню кам'яних конструкцій під час зведення промислових і цивільних будинків та інженерних споруд різного призначення.

Залежно від виду застосовуваного каменю розрізняють кладку з природних і штучних каменів.

Кладку з природних каменів правильної форми називають *тесовою кладкою*, а із каменів неправильної форми - *бутовою кладкою*.

Бутову кладку з каменів неправильної форми (рваного і постелистого буту) застосовують для зведення фундаментів, стін підвалів, підпірних стін, конструкцій малих архітектурних форм та інколи під час зведення стін одно-, триповерхових будинків.

Бутобетонну кладку (із каменів і бетону) застосовують для зведення фундаментів, стін підвалів та інших заглиблених конструкцій промислових і цивільних будинків і споруд.

За конструктивно-технологічними ознаками кладка буває: *суцільна* (із одного будь-якого виду кам'яного матеріалу); *полегшена* (багатошарова кладка, деяку частину шарів якої виконано з теплоізоляційного матеріалу - повітряного прошарку, теплоізоляційних плит, матів, мінеральних засипок, легкого бетону, каменю, блоків тощо); *кладка з облицюванням* (багатошарова кладка, яка складається з конструктивного й облицювального шарів); *армована* (з поперечним чи поздовжнім армуванням, остання - з внутрішнім або зовнішнім армуванням); *комплексна* (кам'яна кладка з включенням до поперечного перерізу несівного елемента з монолітного залізобетону); *комбінована* (із дрібпош гучних каменів і великих блоків).

Елементи кам'яної кладки і правила її розрізки. Будь-яку кладку (рис. 100а) виконують окремими рядами. Камені, що викладені довгою боковою стороною - ложком, - уздовж стін утворюють *ложковий ряд*, короткою поперечником - *поперечниковий ряд*, а відносно фасаду будівлі *зовнішню і внутрішню версти*. Заповнення між верстами називають *забуткою*. Забутка може складатися з *ложкових* (камені в забутку вкладені ложком уздовж стіни) і *поперечникових* (поперечником) *забутівних рядів*. Нижню ірань каменю, що передає зусилля, і верхню, що їх сприймає, називають *постелями*, простір між каменями, заповнений розчином, - *швом*. Розрізняють *горизонтальні і вертикальні шви*. Останні поділяють на *поздовжні і поперечні*.

Однорядну (ланцюгову) систему застосовують при кладці із всіх видів цегли і дрібних каменів. Виконують чергуванням поперечникових і ложкових рядів з перев'язуванням у кожному ряду всіх вертикальних швів поперечних на 1/4 каменя, а поздовжніх - на 1/2 каменя.

Багаторядна система — це чергування кількох ложкових рядів з одним поперечниковим, при цьому поздовжні вертикальні шви залиша

Розчини для кам'яної кладки. Кам'яну кладку ведуть на розчині, яким вирівнюють постіль каменів і заповнюють вертикальні шви, зв'язуючи окремі камені між собою. Затверділий у швах розчин передає зусилля від одних каменів на інші. При цьому зменшуються звукопровідність, продувність і вологопроникність кладки, підвищуються її несівна здатність і довговічність.

Інструменти і пристрої для кам'яної кладки. Під час виконання і кладочних операцій застосовують ручний і механізований інструмент з повним *ручним інструментом* муляра (рис. 107) є *комбінована кельма* для нанесення, розрівнювання і підрізки розчину; *лопата* для подавання і розстилання розчину; *молоток-кирка* для рубки і обтісування каменів; *розшивки* для надання швам відповідної форми; *кувалда, та інші*.

Для виконання кладочних операцій застосовують найрізноманітніші види *механізованого інструменту і пристроїв*, які оснащують змінними робочими органами і насадками: *дрелі* для пробудження і розмішування розчинів у розчинних ящиках, *електромолотки* для сколювання і обтісування каменів, *перфоратори і станки* для свердління отворів, *пилки дискові, ланцюгові і канатні* для різки каменів тощо, *легкі розчиноводи* для розстелювання розчину, *компресори, водомети, гідроніскоструйні апарати* для підготовки й очищення кам'яної кладки від забруднення і для змочування поверхні, інструменти і пристрої для різки, гнуття і зварювання арматурних виробів, сіток і анкерних деталей.

2. Бетонні та залізобетонні роботи

Бетонні та залізобетонні роботи - це узагальнювальна назва комплексного будівельного процесу зведення будівельних конструкцій із бетону та залізобетону.

Комплексний процес зведення монолітних бетонних і залізобетонних конструкцій складається із влаштування опалубки, армування конструкцій, бетонування, вистоявання бетону в забетонованих конструкціях, розпалублення, натягування напруженої арматури та влаштування її захисту чи ін'єкції каналів (при зведенні попередньо напружених залізобетонних конструкцій), а у разі потреби опоряджування

поверхонь конструкцій. Процес бетонування, що складається з укладання й ущільнення бетонної суміші, в багатьох випадках є ведучим, з яким погоджують виконання інших процесів.

Опалубні роботи. Опалубка - тимчасова допоміжна конструкція для забезпечення форми, розмірів і положення в просторі монолітної конструкції, що вводиться. До складу опалубки входять: щити (форми), які забезпечують форму, розміри та якість поверхні монолітної конструкції; риштування для підтримування опалубних форм; риштування для розміщення бетонників; елементи кріплення.

Бетонні роботи и. Укладання бетонної суміші в конструкції і догляд за бетоном у процесі твердіння виконуються *спеціалізованими ланками*,

Арматурні роботи.

Арматурні стержні та дріт поділяють за класами А-I (A240), А-II (A300), А-III (A400), А-IV (A600), А-V (A800), А-VI (A 1000) (стержні), ІМ, В-II (дріт) та марками залежно від їхнього хімічного складу (наприклад, арматура класу А-II марок Вст5 чи 18Г2С чи 101Т).

Арматурні роботи включають заготовлення арматури (виготовлення з арматурної сталі окремих стержнів та складання арматурних сіток і каркасів зварюванням чи зв'язуванням з окремих стержнів) і установлення арматури в проектне положення.

3. Монтажні роботи(Самостійно)

Монтаж будівельних конструкцій комплексно-механізований процес зведення будинків, споруд або їх частин із заздалегідь виготовлених елементів чи вузлів. Він складається з транспортних, підготовчих та суто монтажних процесів і операцій, які виконують за допомогою монтажних, такелажних та транспортних засобів.

До *транспортних* процесів належать навантажування монтажних елементів, перевезення їх, розвантаження та складування або подавання під гак крана. *Підготовчі* процеси складаються з укрупнення, зміцнення та попереднього оснащування конструкцій такелажним приладдям, риштуваннями, пристроями для вивірення та тимчасового закріплення, фарбування тощо. *Суто монтажні* процеси (операції) - це оснащення, строювання і захоплення конструкції¹!, піднімання або переміщення, наведення та установлення їх на опори або заведення їх у стик, вивірення, тимчасове і постійне закріплення (рис. 5.4.3).

Рис. 118 рис. 5.4.3потребою і регламентуються нормативними або директивними термінами будівництва.

-технологічна структура монтажу характеризується особливостями її складових і структурних елементів, які розкривають:

^ організацію процесу, що передбачає напрямлений розвиток фронту монтажних робіт, послідовність та режим виконання окремих операцій, характер укрупнення монтажних елементів, перевезення їх і подавання в зону монтажу;

Рис. 119. Організаційно-технологічна структура процесу монтажу

^механізацію окремих монтажних операцій або їх комплексів; прийоми виконання основних монтажних операцій в оснащенні (строповці), захопленні, наведенні, орієнтуванні й встановленні елементів та конструкцій!; вивіренні, фіксації і закріпленні в проектному положенні, антикорозійному захисті, герметизації, бетонуванні, замонолічуванні стиків тощо;

^керування виконанням окремих операцій і процесів.

На організаційно-технологічну структуру монтажу впливають монтажні характеристики — будівельний габарит об'єкта, монтажна маса конструкцій, висота піднімання і глибина подавання.

Монтаж елементів залізобетонних і металевих конструкцій.

Монтаж фундаментів. Перед монтажем фундаментів треба виконати підготовчі роботи: розбивання і закріплення осей, підчищення дна котловану і перевірку його позначок. Осі фундаментів закріплюють на огорожі або на спеціальних бетонних кілках, які встановлюють за межами котловану. Для забезпечення точності монтажу осі переносять у котлован безпосередньо на місце установлення фундаментів і закріплюють там металевими штирями, скобами або кілками, які забивають у ґрунт (рис. 122а). Збірні залізобетонні фундаменти найчастіше монтують з транспортних засобів, рідше з розкладанням біля місць установлення.

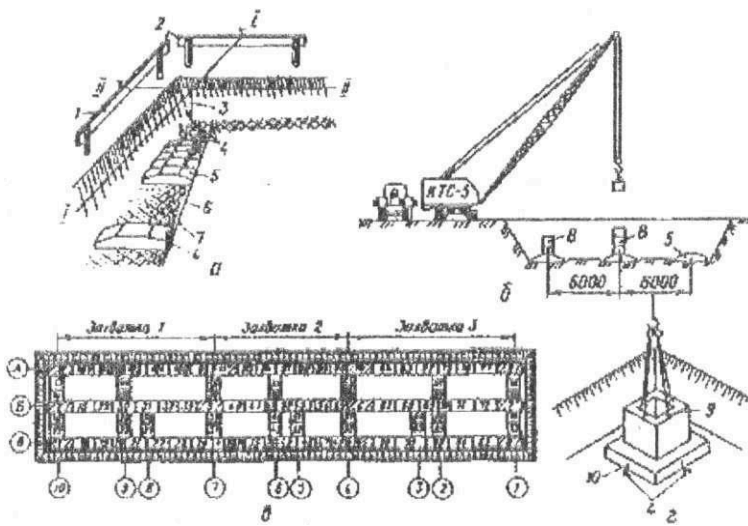
Стрічкові фундаменти складаються в основному з двох конструктивних елементів блок-подушок трапецеїдальної або прямокутної форми і стінових блоків чи панелей, з яких споруджується стіна фундаменту (рис. 122б). На піщаних ґрунтах фундаментні подушки кладуть безпосередньо на вирівняне дно, на інших ґрунтах попередньо влаштовують піщану або щебеневу підсіпку 10 см завтовшки з добрим ущільненням.

Монтаж стрічкових фундаментів починають з укладання маякових блоків по кутах будівлі і в місцях перетину стін; якщо протяжність стрічок фундаментів велика, маякові блоки встановлюють на відстані не більше, ніж 20 м один від одного.

Для встановлення маякових блоків від точки перетину осей фундаментів у кутку, будівлі по обидва зовнішні боки метром визначають положення зовнішніх граней кутового фундаментного блока, забивають у цих місцях два металевих штирі, натягують на них шнури, за якими кладуть усі проміжні блоки.

Блоки піднімають за чотири петлі стропом, який складається з чотирьох віток. Стропи знімають, коли блок займе правильне положення в плані й по висоті. Верх маякових блоків перевіряють нівеліром, верх інших блоків - шнуром або візуванням по раніше встановлених блоках. Якщо блок укладений в плані або по висоті з відхиленням, що

перевищує допустиме, його піднімають краном, відводять убік, вирівнюють основу і знову укладають.

-Після монтажу фундаментних блоків зрізають монтажні нетлі, перевіряють горизонтальність поверхні блоків і у разі потреби вирівнюють цементним розчином. Шви між блоками заповнюють піском і трамбують, а у верхній частині зашпаровують шаром цементного розчину 4 см завтовшки.

Монтаж блоків і панелей фундаментних стінок виконують тими самими кранами, ідо і блок-нодушок. їх зачіплюють двома стропами за монтажні нетлі й встановлюють у проектне положення. Стики і шви між блоками заповнюють цементним розчином марки 100.

Монтаж окремо розташованих фундаментів стаканного типу під залізобетонні колони ведуть у такій послідовності: переносять виском на дно котловану положення осей, точно фіксуючи їх штирями або кілками, забитими в ґрунт (рис. 116г, д); перевіряють внутрішні розміри і правильність положення осевих рисок на нижньому рівні блока; фундаментний блок заводять краном на проектні осі, центрують по забитих кілках і опускають на місце установа. При цьому риси на фундаменті мають збігатися з рисками на кілках або скобах. Положення фундаментів у плані перевіряють теодолітом, який встановлюють над першим фундаментом у точці перетину поздовжньої і поперечної осей будівлі, і наводять па риску останнього фундаменту в ряду, який контролюється. Потім послідовно перевіряють усі фундаменти ряду і позначають на них дійсне положення осей. Відповідність висотних позначок фундаментів і дна стаканів перевіряють теодолітом відносно тимчасових реперів. Після цього усі вимірювання (дійсне положення осей, розміри між фундаментами, розміри стаканів і їхніх позначок) наносять на виконавчу геодезичну схему (рис. 122 є).

Монтаж колон. Під час надходження залізобетонних колон на будівельний майданчик треба перевірити відповідність розмірів їх проектним і точність положення закладних деталей.

Для підготовки колон під монтаж слід нанести з чотирьох боків зверху колони і на рівні верху фундаментів осеві риси. Якщо на колони будуть монтуватися підкранові балки, то з двох боків консолей або траверс колон, що складаються з двох віток, наносять риси осей балок.

Перед монтажем у разі потреби колони оснащують хомутами або струбцинами з розчалками, драбинами і монтажними столами, начеплюють монтажне обладнання. Подають колони під монтаж у певній послідовності й монтують "з коліс", в окремих випадках з розкладанням біля місць установа.

Процес монтажу колон включає такі операції: стропуванням, піднімання, переміщення, орієнтування на місце встановлення, встановлення, вивірення, тимчасове і постійне закріплення.

Для піднімання колони без консолей масою до 10 т застосовують фрикційні захоплювачі, більш важких - штирові з дистанційним розетропуванням. Для стропування колон з консолями використовують рамкові захоплювачі, а для монтажу з транспортних засобів — балансирні траверси, які складаються з двох віток.

Для того щоб зменшити довжину стріли крана, що використовують для піднімання колон, її оснащують вилкуватим оголовком; це дає змогу використовувати більш легкі крани, а також обмежувати розгойдування колон у процесі установа. При підніманні важких колон для кращого орієнтування на опору і попередження розгойдування рекомендується застосовувати жорсткі маніпулятори, які закріплюють біля основи стріли крана.

Для тимчасового закріплення колон у стаканах фундаментів застосовують клини, інвентарні клинові вкладки, розчалки або підкоси, поодинокі або групові кондуктори.

Клини бувають залізобетонні, сталеві, дерев'яні. Доцільніше застосовувати бетонні або залізобетонні клини, які після замонолічування залишаються в бетоні стику. Дерев'яні клини не менше, ніж 250 мм завдовжки із скосом однієї грані повинні бути з деревини твердих порід.

Для закріплення колон з шириною грані до 400 мм ставлять по одному клину з кожного боку колони, при більшій ширині по два. Між гранями колони і стінками фундаменту залишають проміжок не менше, ніж 2-3 см для заповнення стику бетонною сумішшю. Для вивірення і тимчасового закріплення колон ефективні клинові вкладки і розсувні клини - це скорочує тривалість установа колон і роботи крана приблизно на 15%, зменшує витрати сталі й підвищує точність монтажу. Під час вивірення і тимчасового закріплення

важких колон 12-18 м заввишки для забезпечення стійкості їх крім клинів додатково застосовують розчалки або жорсткі підкоси.

Після тимчасового закріплення стик колони з фундаментом заповнюють цементним розчином або бетонною сумішшю. Знімають засоби тимчасового кріплення після того, як міцність бетону в стиках досягне 70% проектної міцності.

Монтаж колон одноповерхових будівель виконують переважно самохідними кранами, в окремих випадках - баштовими.

Вибір схеми руху кранів і послідовність монтажу колон залежать від ширини прогону, маси колони і вильоту стріли крана.

Найчастіше застосовують поздовжню схему, коли кран рухається вздовж будівлі, монтуєчи з однієї стоянки одну або кілька колон. Якщо ширина прогону до 18 м, то організовують рух крана посередині, якщо ширина більша по краях прогону або зигзагоподібно.

Монтувати *сталеві колони* можна на збірні або монолітні фундаменти із заздалегідь установленими в них болтами для кріплення колон. Положення колони в плані залежить від того, наскільки правильно розташовані анкерні болти, а точність установлення по висоті - від якості підготовки опорних поверхонь фундаментів.

Процес монтажу колон складається з підготовки фундаментів, схропування, піднімання, наведення на опори або у стик, установлення, тимчасового закріплення, вивірення й остаточного закріплення в і проєктному положенні.

Залежно від характеру опори башмаків колон *підготовку фундаментів* можна виконувати трьома способами: підливанням цементним розчином заздалегідь струганих опорних плит; вирівнюванням під проєктну позначку поверхні бетонного фундаменту; попереднім установленням і вивіренням по кондуктору опорних деталей та подальшим підливанням цементного розчину.

За першими двома способами підготовки фундаментів не треба вивіряти колони по висоті (безвивірний монтаж). Треба з'єднати тільки риски, які нанесено на фундамент, і опорну частину колоші та закріпити її анкерними болтами. Третій спосіб передбачає надходження на об'єкт опорних плит і підшвів башмаків колон, фрезерованих на заводі. У цьому випадку колону встановлюють також без вивірення.

Установлення і вивірення опорних плит виконують за допомогою нівеліра і кондуктора. Допустима похибка встановлення плити ± 1 мм. Після підливання вивірених опорних плит цементним розчином і його тужавлення на плити наносять осеві риски, які під час установлення колон мають збігтися з рисками на їх башмаках.

Стропування здійснюють найчастіше за верхній кінець колони, ще дає змогу строго вертикально переміщувати симетричні колони до місця установлення і наведення башмака на анкерні болти.

Стропування виконують штировими, рамковими і замковими захоплювачами, а також за допомогою обв'язувального стропа (попередньо де колони треба приварити спеціальні стропувальні накладки або фасонки).

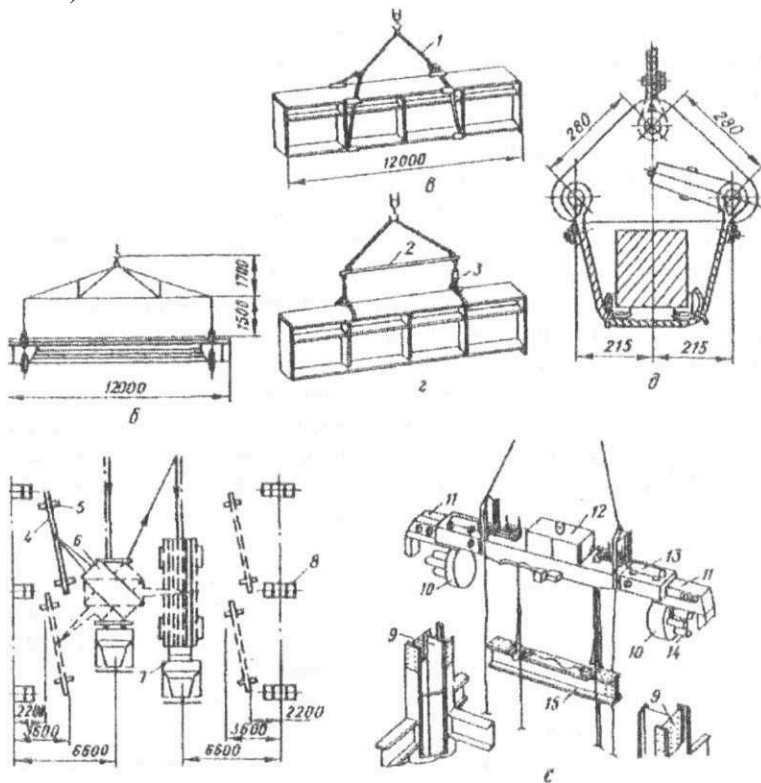

Рис. 123. Монтаж балок:

а - траверса із захоплювачами дистанційного керування для монтажу залізобетонних балок 6 м завдовжки;
б - те саме, 12 м завдовжки; в - зачеплення металевої балки полегшеними стропами; г - те саме, кліщовим захоплювачем; д - стропування балки "в обхват"; е - схема розкладання і монтажу підкранових балок

піднімання-опускання ригеля; /4 -центрувальні ролики; /5-ригель

Балки встановлюють на консолі, приварені до колон столики або на оголовки колон. Виправляють положення балок після вивірення ломом, домкратом або клином. Для забезпечення правильного положення по висоті застосовують підкладки із сталевих листів, які приварюють до опор. Металеві балки на опорах закріплюють болтами, заклепками і зварюванням. Для тимчасового закріплення балок, які стикаються із заклепках і болтах, має бути заповнено не менше, ніж 40% отворів, зокрема 10% - пробками та 30% - болтами.

У прогонах до 18 м завширшки крани переміщують по середині, монтуючи балки одночасно по двох осях, у ширших прогонах рух кранів організовують по краю прогону.

Монтаж ферм і балок перекриття і покриття виконують з попереднім розкладанням у прогоні будівлі або з транспортних засобів (рис.124ж). Ферми до 24 м завдовжки доставляють у цілому вигляді, 30 м завдовжки і більше - окремими елементами, які укрупнюють на будівельному майданчику на спеціальних стендах. Монтаж ферм і балок допускається тільки після остаточного закріплення всіх розташованих нижче конструкцій.

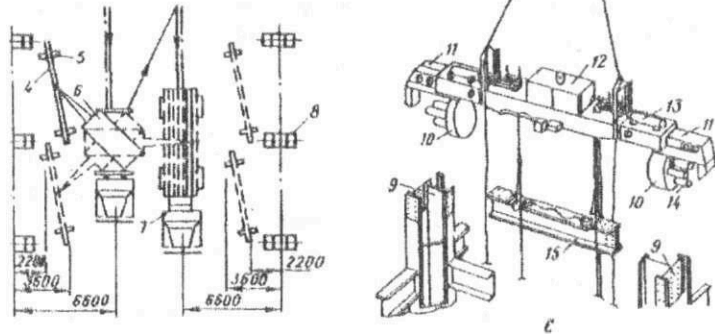

Рис. 123. Монтаж балок:

а - трверса із захоплювачами дистанційного керування для монтажу залізобетонних балок 6 м завдовжки; б-те саме, 12 м завдовжки; в зачеплення металевої балки полегшеними стропами; г-те саме, кліщовим захоплювачем; д- стропування балки "в обх ват"; е- схема розкладання і монтажу підкранових балок окремими елементами; с підйомник для монтажу сталевих ригелів; І - строп; 2 - трверса; 3 кліщовий захоплювач; 4 - підкранова балка; 5 - дерев'яна підкладка; (і- кран; 7 - балковоз; 8 - залізобетонна колона; 9 -металева колона; 10 —затискач; 11 -регулювальні балки; 12 -насосна станція; 13 гідроциліндр піднімання-опускання ригеля; 14 - центрувальні ролики; 15 - ригель

Монтаж балок і ригелів. Перед монтажем *підкранових і підкровокяних балок* на місці розкладання перевіряють стан конструкцій, правильність установлення закладних деталей, наявність орієнтирних рисок, а також очищають закладні деталі й опорні частини колон від іржі. Монтаж балок і ригелів включає операції захоплення, піднімання, встановлення на опори або заведення у стик, вивірення і закріплення. Балки захоплюють двовітковими стропами і траверсами за петлі або тросовими захоплювачами з дистанційним керуванням (рис. 123а-г). Способом "в обхват" балки піднімають спеціальним захоплювачем (рис. 123д). Для піднімання металевих балок застосовують кліщові захоплювачі. До розстропування перевіряють положення балок по поздовжніх осях і позначки верху полиць, вертикальність стінок, відстань між балками, зміщення в стиках.

Балки встановлюють на консолі, приварені до колон столики або на оголовки колон. Виправляють положення балок після вивірення ломом, домкратом або клином. Для забезпечення правильного положення по висоті застосовують підкладки із сталевих листів, які приварюють до опор. Металеві балки на опорах закріплюють болтами, заклепками і зварюванням. Для тимчасового закріплення балок, які стикаються на заклепках і болтах, має бути заповнено не менше, ніж 40% отворів, зокрема 10% - пробками та 30% - болтами.

Зварні стики тимчасово нрихвачують. Кількість, розміри і довжину прихваток, що сприймають монтажні навантаження, визначають розрахунком.

У прогонах до 18 м завширшки крани переміщують по середині, монтуючи балки одночасно по двох осях, у ширших прогонах рух кранів організовують по краю прогону.

Для монтажу *ригелів* застосовують тросові стропи з місцевим або дистанційним розет ропуванням подібно до залізобетонних балок.

Монтаж ферм і балок перекриття і покриття виконують з попереднім розкладанням у прогоні будівлі або з транспортних засобів (рис. 124ж). Ферми до 24 м завдовжки доставляють у цілому вигляді, 30 м завдовжки і більше — окремими елементами, які укрупнюють на будівельному майданчику на спеціальних стендах. Монтаж ферм і балок допускається тільки після остаточного закріплення всіх розташованих нижче конструкцій.

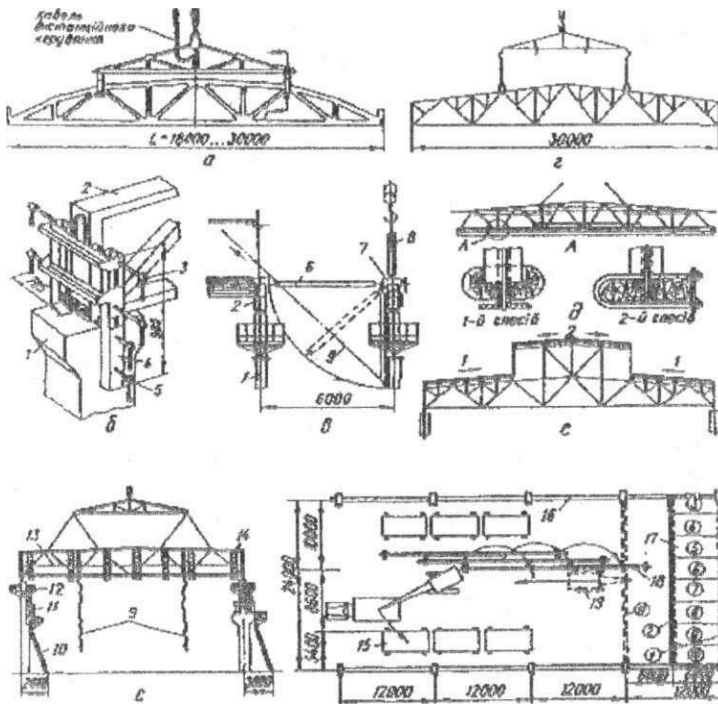

Рис. 124. Монтаж ферм і плит покриття:

а - траверса для піднімання залізобетонних ферм 18-30 м завдовжки із захоплювачами дистанційного керування; *б*- кондуктор для вивірення і тимчасового закріплення ферм і балок покриття; *в* - тимчасове кріплення ферм розпірками; *г* - схема захоплення поодинокі металевої ферми траверсою; *є*)- схема підсилення металевих ферм перед мон тажем; *е* послідовність монтажу плит покриття по сталевих фермах; *є*- розміщення риштувань для монтажу конс трукцій покриття; *ж* - схема розкладання конструкцій покриття; 1 - колона; 2-ферма; 3-регулювальні гвинти; 4 -балка; 5 - затискний гвинт; *в*- інвен тарна розпірка; 7 - трубцина; 8-траверса; 9- відтяжки; 10- приставна драбина; П навісна драбина;

12-підвісні риштування; 13 - страхувальний канат; 14 -навісні колиски; 15-панелі покриття; 16-нідокровяні ферми; 17-змонтована ділянка пли т покриття; 18кроквяні ферми; 19-кран (цифрами у кружечках позначено послідовність установлення плит)

А

- Підготовка до монтажу ферм і балок полягає в перевірці й очищенні закладних деталей, нанесенні осевих рисок, закріпленні відтяжок, розчалок, розпорок, навісних колисок та іншого монтажного оснащення. Крім того, металеві ферми для забезпечення достатньої стійкості їх поясів попередньо підсилюють за допомогою брусів або пластин, які закріплюють до поясів з двох боків болтами або хомутами (рис. 124д). Залежно від довжини ферм і балок їх стромлять за дві або чотири точки (рис. 124а, г) штировими захоплювачами з дистанційним керуванням або "в обхват". Для запобігання розгойдуванню ферм і балок під час піднімання на опори до нижнього пояса кріплять дві відтяжки або гнучкий маніпулятор, який прикріплюється до кінців монтажної траверси і керується кранівником за сигналом монтажника. Ферми і балки після піднімання й орієнтування встановлюють на оголовки колон, вивіряючи їх по рисках розбивних осей. Вертикальність ферм і балок, а також тимчасове розкріплення забезпечують установленням розчалок і розпірок (рис. 124в).

Для тимчасового закріплення залізобетонних ферм і балок

застосовують спеціальні кондуктори (рис. 123б). Після встановлення на місце ферми і балки вивіряють, у разі потреби виправляють положення їх відносно розбивних осей і позначок опорних вузлів, перевіряють відстань до раніше встановленої ферми чи балки.

Металеві ферми монтують по одній або блоками. Під час установлення поодиноких ферм монтаж починають із зв'язувальної панелі.

Першу ферму розкріплюють чотирма тимчасовими розчалками і після встановлення другої ферми монтують постійні в'язі. Кожну наступну ферму кріплять до раніше встановленої постійними або тимчасовими в'язями.

Ферми вивіряють відразу після встановлення їх. Позначки опорних вузлів ферм перевіряють нівеліром, вертикальність ферми виском, відхилення їх з площини - дротом, який натягують між двома кінцями ферми, а відстань між верхніми поясами ферм - сталевими с трічками або шаблонами.

До встановлення ферм навішують риштування на змонтовані колони (рис. 124є) і на самі ферми вздовж нижнього пояса. Під час роботи на верхньому поясі використовують навісні колиски. До піднімання ферм на

кожній з них закріплюють трос для безпечного переміщення монтажників по нижньому поясу. Після вивірення й остаточного укріплення залізобетонних або металевих ферм на них укладають плити покриття.